

A kortárs képzőművészet sokszínűsége

SZEMLE

*Gondolatok az Olajos György, Mányoki Ádám
és az Hommage à Barcsay című kiállításokról*

Hogy nehéz, avagy könnyű kiigazodni a kortárs képzőművészetben, egyéne válogatja. Annak, aki a régi korok mestereinek hagyományos technikáira, képi ábrázolásmódjaira esküszik, talán nehezebb. Nincs ezzel baj, hiszen különbözünk egymástól. A rendszerint konceptuális alapokon nyugvó kortárs művészeti szcénáraadásul sosem volt még ennyire izgalmas és sokszínű, mint most. Tömegével nyílnak a kiállítások, így nem könnyű naprakészen tájékozódni. Olajos György Piano Art Caféban lévő tárlata március elejéig volt látogatható. A Nagyházi Contemporary Mányoki Ádám – SSJ2 című kiállítása január végén bezárt, miként a Magyar Képzőművészeti Egyetemen rendezett *Hommage à Barcsay* sem tartott ki februárig. Ám a zárások után is van érvényessége a látottakról megfogalmazott gondolatoknak.

A Munkácsy-díjas Olajos Györgyről bizonyára sokan hallottak. Különösen azok, akik elolvasták P. Szabó Ernő művészettörténész, képzőművészeti kritikus, szakíró *Olajos György* című, Hungart által megjelentetett kiadványát.¹ Ceruza- és tusrajzai, rézkarcai, fa-, linó- és papírmetszetei, litográfiái, akrillal, akvarellal, pasztellel, olajjal készült képei, plasztikái, kollázsai nem ismeretlenek a szakma előtt. A Képzőművészeti Főiskola sokszorosító grafika szakára járt Nagy Gábor festőművész osztályába, ahol 1984-ben diplomázott. Már stúdiumai előtt is kiállított, első megmutatkozására 1972-ben, a budakeszi Szarvas Presszóban került sor életre szóló mestere, Magyarász Imre konstruktivista, absztrakt festő szervezésében. Az előzenét is szolgáltató vendéglátóegység egyben kiállítások színtereként is működött, korábban az absztrakt festők Budakeszin, a budapesti határtábla mellett állíthattak ki. A Piano Art Café is ugyanezt a szokatlan, ámde érdekes funkciót tölti be, és helyezi a galériák, múzeumok és egyéb kulturális terek falain kívülre a művészetet. A sors akarta így, hogy az alkotó újra egy ilyen jellegű helyszínen állítson ki? Meglehet, bár nincsenek véletlenek.

A Piano Art Caféban látható képek az Olajos-életmű legfontosabb részét, néhány korábbi, és az utóbbi évek

hübrisz-témában készült műveit „villantják fel”. Olajos szakmai életútját, azon belül tárlatait végigböngészve, többek címében ott találjuk a „Hybris” szót.² Többek között a Törökbálinti Falumúzeumban, a szigetvári Sóház Galériában bemutatott *Hübriszek* (2019) foglalkozott a gőg, kevélység, elbizakodottság szóval fordított ókori görög fogalommal. 2020-ról se feledkezzünk meg, amikor is a pécsi Gebauer Galéria és a budapesti Karinty Szalon adott otthont *Hybris* című tárlatainak. Olajos György 2023-ban töltötte be a hetvenedik életévét. A jeles évforduló nem maradhatott ünneplés nélkül. A Mission Art Galéria tereiben bemutatott *OLAJOS 70-en* régebbi és újabb munkák egyaránt szerepeltek, közöttük a *Hybris*-sorozat darabjai is.

Az eredetileg túlkapást, áthágást jelölő ókori hübrisz erkölcsi értelemben a legnagyobb bűn volt. Ezt követjük el, amikor megfedkezünk az istenek elsőbbségéről, és azt hisszük, hogy mindenhatók vagyunk, vagyis más szférájába hatolunk be ártó módon. Nagy hiba azt gondolni, hogy az ember mindennekfelett áll. Kevélységünk azonban olyannyira elvakíthat, hogy józan eszünket félresöpörve cselekszünk, önmagunkat felmagasztaljuk, és ez bűn. Bűn pedig, mint tudjuk, nem marad következmények nélkül, a hübrisz által vezérelt halandó embert az alvilág szenvedéseivel büntetik az istenek. A hübrisz az ókori Athénban büntetőjogi fogalom volt. Az áldozat megszégyenítésére és megaláztatására alkalmas erőszakos cselekedet szándékát büntették ezzel a váddal. A görög mitológia és irodalom számos történetében visszaköszön a felsőbbrendűség kimutatása miatti isteni büntetés. Gondoljunk a magát a legnagyoszerűbb építőmesternek tartó Daidalosra, akinek a fia, Ikárosz túl közel repült a Naphoz, az égítést megolvasztotta viasszal összeragasztott tollszárnyait, és így a tengerbe zuhant. Elbizakodottan, apja szavait figyelmen kívül hagyva cselekedett, de halálával Daidalos is bünhődött gőgjéért, amiért az istenekkel vetélkedett.

Olajos György monokróm *Hybris*-kompozícióinak szemből látható alakjairól úgy nyilatkozott, hogy azok

¹ P. SZABÓ Ernő: *Olajos György*. Bp., HUNGART, 2018

² Olajos György szakmai életrajza a Mission Art Galéria honlapján olvasható:

<https://missionart.hu/kiallitas/olajos-70-olajos-gyorgy-kiallitasa-majus-9-majus-30/>

zárt kristály módjára, szimmetrikusan és spontán módon válnak „emberi” figurákká. Művészi szándéka szerint ezen agresszív, önmagukba záródó alakjai éppen ezt a magatartásformát tükrözik. A görbülő, tekergő, keszekusza vonalakból „kirajzolódó” alakok harciasan tekintenek a nézőre. Kör alakú lyukszemükben a félelem legkisebb szikrája sem látszódik, inkább rártartiságot vélünk bennük felfedezni. „Fenn hordják az orrukát”, de nem tudni, hogy mire föl. Semmi okuk sincs rá, hiszen ha nem ágyazódnának bele a vastag vonalak sűrűjébe, semmissé válnának. A vonalakból áll össze kezük, lábuk, azok képeznek testet számukra.

A Piano Art Café profiljából adódóan nem tudja a hagyományos kiállítótér elrendezését követni. Az asztaloktól, székektől és padoktól nehéz az alkotásokhoz közel lépni. Nem mintha szükség volna erre, hiszen az akrillal vászonra, tussal papírra készült karakteres munkák már messziről feltűnőek. A *Hybris 09. 02. 2020* papírmetszetének totemszerű alakja hajdanvolt civilizációk emlékeként néz ránk. A *Hybris 07. 01. 2025* és a *Hybris 11. 01. 2025* lényei is hasonlóak, az azték, maja és inka kultúra falfestményein, kőszobrain is találkozhatunk ilyen, társadalmi vagy vallási üzeneteket hordozó, sematizált figurákkal. A valaha templomokat, palotákat, sírokat díszítő képek

Olajos György jóvoltából ezúttal „elvándoroltak” eredeti helyükről, hogy kiállítótér, jelen esetben egy kávézó enteriőrjébe kerüljenek.

Olajos Györgyöt már pályája kezdetétől érdeklik a mintázatok. Többször volt Kubában a Topes de Collantes-ban épített huszonnyolc méter átmérőjű napóra miatt, majd 1989-ben Mexikóban is járt. A formai hasonlóságok miatt a *Hybris*-képek a mexikói motívumokat és az ősi barlangrajzok világát is eszünkbe juttatják, ahol a vonalas mintázatokból figurák, formák állnak össze. *Hybris Invázió 10. 01. 2024* tussal papírra készült alkotásán viszont ember legyen a talpán, aki az ide-oda cikázó vonalakból valamit ki tud bogarászni. Kitört a káosz, ahol bálványként tisztelt figurák, elfolyó szemek és szájak, pöttyök, körök, kunkorodó vonalak válnak egy nagy egésszé. A hübris-ábrázolások mindegyike a Paul Tillich teológus által „önfelmagasztalásnak” nevezett taszító viselkedés formáit, az önteltség magasra törő jegyeit jeleníti meg.

Redukált, ornamentális műveivel Olajos György különleges színfoltja a hazai művészetnek. Stilizált, dekoratív kompozíciói letűnt, hajdan virágzó civilizációk emlékenyomataiként állnak előttünk. Az inkább a grafikához sorolható képek motívumai azonban nem a múltidézés

Mányoki Ádám
az Escapism
Supervigito
I. és II. előtt,
2025
© Fotó a művész
archívumából

eszközei. Jelképek, amelyek figyelmeztetnek értékvesztésben szenvedő korunk veszélyeire. Arra, hogy ha az érdekek, a kapzsiság, a fennhéjázás vezérli az embert: a hübrisz hibájába esünk. Ez pedig bűn, még akkor is, ha a figyelmeztetés szemet gyönyörködtető.

Az 1991-es születésű Mányoki Ádám csak névrokona a barokk portréfestőnek, és korából adódóan nem olyan ismert, mint Olajos György. Előbb az egri főiskolára, majd a Képzőművészeti Egyetem képgrafika szakára járt. Mestere Madácsy István és Szurcsik József volt. Művészbarátja, Nagy Zopán költő, író, fotográfus írja róla: „Mányoki anatómiai tudása és friss ecsetkezése (véleményem szerint) egyaránt kimagasló...”³ Már a főiskolán többféle technikával kísérletezett, eleinte illusztrációkat, később vegyes technikájú litográfiákat készített, elsősorban Pilinszky verseinek a hatására – olvashatjuk róla a cikkben.

Mányoki vörös-fekete-piros alapokkal, foltgesztusokkal dolgozik, előszeretettel fest anatómiai pontossággal csontokat, koponyákat, bikákat, lovakat. A komor témák, a sötét tónusú színvilág jellemzi művészetét. A 2020-ban elkezdett *Dante*-sorozat sem derűs tematika, gondoljunk az *Isteni színjáték* kezdő soraira. Mányoki a bűnös lelkek elkárhozásának helyszínére, a Pokolba, majd a sorozat folytatásában az emberi szellem megtisztulását szolgáló Purgatóriumba „vezeti” a nézőket, a két színhelyen szenvedők portréit festette meg.

A Nagyházi Contemporary SSJ2 című tárlatán azonban sem csontokat, sem koponyát, de még bikákat, lovakat sem láthatott a közönség. Mányoki Ádám újabb művein a *Dragon Ball Z* című japán anime karaktereit örököltette meg. Az 1989 és 1996 között futó sorozat a jó és a gonosz közötti örökös harcról szól. A jó oldal szereplői, Son Goku és barátai pedig nem mindig kerülnek ki győztesen a küzdelemből. A *Dragon Ball Z* egyik legizgalmasabb eleme a kiszámíthatatlanság. A heves és látványos „csetepaték” során a jók gyakran csak óriási áldozatok árán győznek. A gonosz erők mágikus teremtményei sokszor annyira túlerőben vannak, hogy Son Goku csapatának szégyenszemre vesztesként kell távoznia a színhelyekről.

A *Dragon Ball Z* nemcsak hazájában, de világszerte sikeres lett, és popkulturális jelenséggé vált. Hogy ilyen nagy hatású, abban több tényező is közrejátszik. Már pusztán a magával ragadó küzdelmek is a képernyőhöz szegeztek gyermeket és gyermeklelkületű felnőttet. Másrészt a széria ikonikus és emlékeztető karaktereket vonultatott fel: Son Goku fiait vagy az eleinte gonosztevéként, később pozitív hősként szívünkbe zárt Ifjú Sátánt. De ilyen a Son Goku

rivalisaként, később legjobb barátjaként megismert Krilin is. A sorozat üzenetét *Az ember tragédiája* zárszavával is meg lehet fogalmazni: „Mondottam, ember: küzdj és bízza bízál!” De úgy is, hogy erősödj, fejlődj, és soha ne add fel! Ilyen, bizakodásra okot adó üzenetekre minden időkben szükség van, ez is a széria sikerének titka.

Hogy mi vezérelte Mányokit a munkásságára némileg emlékeztető, ám attól eltérő mesevilág megalkotására? Tavalay kislánya született, és észrevette magát, hogy kezd visszavágyódni gyermekkorába – vallotta meg egy interjúban.⁴ Érzésével nincs egyedül, egyre többen kalandoznak vissza a múltba, és próbálják újraélni játszással töltött éveiket. Mert játszani jó, történeteket kitalálni, szuperhősök bőrébe belebújni különösen. A felnőttkor küszöbére érve gyermekeinknek fogjuk kedvenceinket leporolni, és levenni a polcra. De azért is, hogy mi magunk nosztalgizálhassunk, hogy kiszakadjunk mai, digitális világunkból, és visszatérjünk oda, ahol még a legegyszerűbb dolgoknak is tudunk örülni. Hogy jobb volt-e akkor élni, avagy sem, arról megoszlanak a vélemények. A pszichológusok szerint a mai harmincasok-negyvenesek visszavágyódása a gyermekkorba egyfajta menekülést is jelenthet az egyre összetettebb világból az átláthatóbb nyugalomba. Az internet adta lehetőségek elárasztanak a múlt képeivel, könnyű felidézni őket, és emlékezni. Mányoki Ádám számára a *Dragon Ball Z* fontos emlék, máskülönben nem interpretálta volna képi formában, műalkotásként.

Az SSJ2 alkotásai bizonyosan megdobogtatták a sorozat rajongóinak szívét. A művek között van három ceruzarajz is, de igencsak különböznek a sorozat vetítése idején a rajongók által másolt portréktól. A többi vegyes technikájú, olajjal vászonra, szénrel, ceruzával, indigóval készült mű, amelyeken az alakok jól tükrözik képernyőbeli eredetijüket. Jól, ám nem teljes hűséggel. Mányoki figuráinak arcvonásait, testüket elmosódottá, nem mindig kivehetővé teszi. *Escapism/Supervegito I–II.* (2024) című, vegyes technikájú képén a *Dragon Ball Z* univerzumának legerősebb karakterét, Vegitót látjuk. Karját keresztbe fonva rúg valaki felé. Szeme, orra, szája azonban hiányzik. Felálló tüskés aranyhaja, sötétkék harci öltözete, fehér csizmája és kesztyűje teszi őt azonosíthatóvá. A vázlatszerű Dermesztő (Frieza), az egyik gonosztevő is felismerhető az *Escapism/Frieza* (2024) egyik nagyobb kompozícióján. Képességét, miszerint elképesztő gyorsasággal és reflexekkel rendelkezik, Mányoki sem hagyhatta figyelmen kívül. Kezét szétárva, megháromszorozódva áll előttünk, tekintetéből magabiztosság, elszántság sugárzik. Az *Ana-*

³ NAGY Zopán: *Csöndek, csontok, koponyák... = Tiszatájonline.hu*, 2021. január 20.
<https://tiszatajonline.hu/kepzuveszet/nagy-zopan-csondek-csontok-koponyak/>

⁴ P. SZABÓ Dénes: *Izmozás a vásznonak, Mányoki Ádám kiállítása a Dragon Ball Z című kultikus, japán animációs sorozatot idézi meg = Népszava*, 2025. január 24.
https://nepszava.hu/3266128_manyoki-adam-dragon-ball-z-kiallitas

tomy of Buu (2024) és az *Anatomy of Frieza* (2024) keretezett papírmunkáin mindössze a szereplők kezei láthatók. Nem biztos, hogy a rajongókon kívül mások is a címbe nevekhez tudják kapcsolni ezeket az izmos testrészeket. Az egymás mellett kiállított *Knee Kick to the Stomach-on* (2025) és az *Uppercuton* (2025) kerül igazán előtérbe az akció. A nagy gesztusokkal, expresszív módon festett foltokból kibontakozó szereplők ádáz küzdelmet folytatnak.

Az élénk színvilágú, lendületes vonalakkal készült művek a pop-art irányzatának hatását mutatják, a telített színekkel komponált dinamikus képek megragadják figyelmünket. Az *SSJ2* tárlata ráadásul valamit visszahozott az Y generáció gyermekkorából, akik alig várták annak idején, hogy a televízió elé ülve kövessék Son Goku és barátai kalandjait, vagy éppen hatásukra kezdtek testedzésbe, gyúrásba. Sokak álma valósult meg, amikor Mátyóki Ádám úgy döntött: valami úton-módon, de feléleszti a sorozatot, és mi más módon tette volna ezt meg, mint műalkotások formájában. Kiállításával pontosan azt adta, amiről a *Dragon Ball Z* szólt: szimbólumokká vált hősöket, akikre muszáj felnézni, mert példamutatón cselekszenek, illetve tettekre készítő, legyőzendő gonoszokat.

Olajos György és Mátyóki Ádám egyéni kiállítása után érdemes egy csoportossal is foglalkozni. Január 14-én volt százhuszonöt esztendeje, hogy a konstruktivista-geometrikus művészet legnagyobb magyar alakja, Barcsay Jenő megszületett. A jeles évfordulóról nagyszabású programsorozattal emlékezik meg a Magyar Képzőművészeti Egyetem.⁵ Hogy mi mindenre kerül sor, arról részletesebben a lábjegyzetben hivatkozott oldalon tájékozódhatunk: többek között kiállításokra, könyvbemutatókra, konferenciákra a fővárosban és annak határán kívül, Szentendrén, valamint az alkotó szülőfalujában, Katonán is.

Az emlékév kiemelkedő eseményeként rendezték meg az *Hommage à Barcsay* című emlékkiállítást és díjátadót a Képzőművészeti Egyetem Barcsayról elnevezett termében. A január 14. és 28. között látható tárlaton a Barcsay Jenő szoborpályázatra beérkezett munkákat tekinthette meg a közönség. Huszonhat szobráshallgató huszonnyolc tervét, közöttük Bárdi Dominik, végzős hallgató *Fénykapu* című nyertes, megvalósult pályaművét is. Díjazták még Sarfenstein Ditta Margit, Tatár-Kiss Virág és Wessel Martin szobrásznövendéket, és kiosztották a Barcsay Jenő Képzőművészeti Alapítvány által évente odaítélt Barcsay-díjat is: Dávid Zita, Kovács Zoltán és Vető Orsolya Lia részesült ebben.

Talán már most kijelenthető, hogy a programsorozat méltóképpen tisztel meg a mester előtt. Barcsay Jenő a XX.

századi magyar művészet egyik legfontosabb alkotója volt. Festői, grafikus, pedagógusi munkája is van oly jelentős, hogy 2025 róla is szóljon. Több mint hat évtizedes pályát tudhatott maga mögött. A legkülönbözőbb műfajokban és technikával alkotott: kubista, expresszionista, konstruktivista módon, olajjal vászonra, akvarellal vagy ceruzával papírra, szénrel kartonra. Festészetének korai szakaszában fény-árnyék hatásokra épülő, szomorkás hangulatú kompozíciókat készített, rézkarcai klasszikus vonalvezetésűek. Portréi az alföldi realista festészet hagyományából, tájképei az expresszionizmusból táplálkoznak. 1926-ban két éves állami ösztöndíj jóvoltából Párizsba került, ahol megismerte Cézanne festészetét. Második, 1929–30-as párizsi útján Picassót, Matisse-t és a kubizmust is felfedezte.⁶ Mély hatást tett rá olaszországi útja: Perugia, Assisi, Firenze és Róma, csodálattal tekintett a Quattrocento festészetére. Párizsi és olaszországi utazásai megváltoztatták látásmódját. Művészete az expresszionizmus, majd a konstruktivizmus felé fordult. A konstruktivizmus egyfajta sajátos magyar változatát hozta létre szigorú szerkezeti elemekkel, élénk színekkel.

A művészetpedagógiában is maradandót alkotott. 1953-ban megjelent *Művészeti anatómia* című kötete tudományos alaposságú szakkönyv. Az emberi test arányainak és szerkezetének megértését nagyban segítő atlasz nélkülözhetetlen kelléke a művészeti oktatásnak, itthon és külföldön egyaránt tanítanak belőle.

Az emlékév programjai a Barcsay-oeuvre egészére kívánnak rávilágítani. Ezzel szemben az *Hommage à Barcsay* kiállítása nem a teljes életművet célozta meg. A hangsúly a főbb alkotói korszakokon, témákon, Barcsay műfaji sokoldalúságának a bemutatásán volt, vagyis a pályázóknak ezt kellett megjeleníteniük. A felsorolt szempontokból

Tyurin Dániel,
Gömb,
2024
Fotó:
Nyíri Julianna
© A művész
archívumából

⁵ A Barcsay-emlékév részletes programja a Magyar Képzőművészeti Egyetem honlapján olvasható:
<https://mke.hu/barcsay125/programok.php>

⁶ NÉMETH Lajos: *Modern magyar művészet*. Bp., Corvina, 1972, 106–107.

a műfaji, technikai sokszínűség remekül teljesült. Gipszből, bronzból, hegesztett acélból, gránitból, viaszból és üvegből (alabástromból), fonalból és kartonból, kőből, drótból készített alkotásokat egyaránt láhattunk. A korszakok, témák, motívumok megértéséhez összegeznünk kell a Barcsay Jenőről szerzett ismereteket. Korai korszakának, a 20-as, 30-as éveknek a művei között nagyrészt városképeket, utcarészleteket, portrékat találunk. A 40-es évektől az emberi test és tér kapcsolatát kezdte el vizsgálni. Az 50-es évekre távolodott el a figuralitástól, témájává mértani formák, síkok váltak.

Az emberi test, a tér, az épített struktúrák és geometrikus szerkezetek az *Hommage à Barcsay* pályaművein éppoly nagyszerűen visszaköszönnek, mint a már említett műfajbeliség. Tyurin Dániel *Gömb* (2024) című munkájában a karcolt építészeti elemek mindazok számára ismerősek, akik elmélyedtek Barcsay konstruktivista időszakában. A Szabó Réka készítette gipszből és textiltől álló *Kéz és drapéria* (2024) anatómiailag hibátlan alkotás. A lepellel átkötött, lágyan lehajló kéz a *Művészeti anatómia* kötetében is szerepelhetne, sőt mintha egyenesen onnan „lépett” volna elő. A *Barcsay Jenő csonttal* (2024) aprócska figurája, mérete ellenére is hűen tükrözi a mester

vonásait, és ez Jeffery Mária, valamint Szabó Márton portrészobrairól még inkább megállapítható. Szóljunk a győztes pályaműről is! A viasz, üveg (alabástrom) anyagokból álló *Fénykapu* (2024) motívumai kiléptek a térbe. Az alkotó, Bárdi Dominik indoklása szerint Barcsay Jenő mindig is érdeklődött a tér plasztikus kifejezése iránt. Az alkotáshoz tartozó címkén az alábbi szöveget olvashattuk: „Ez ugyanúgy megjelent a korai szentendrei tájképeiben, vagy a már jóval későbbi, kapu motívumokból építkező áhítattal töltött és katedrálisokat sejtető alkotásaiban.” (László Gyula). Bárdi ez utóbbit vette alapul, amikor belekezdett viaszmakettjébe.

Az *Hommage à Barcsay* nem szándékozott az életmű „prezentálására”, de a legfőbb aspektusok bemutatásával a laikus szemlélő is képet kaphatott Barcsay sokrétű munkásságáról. A kiállító ifjú művészek ügyesen ragadták meg mindazt, ami Barcsay Jenőt naggyá tette. Jól indult a „nyitány”, és szeptemberig még folyamatosan frissülő programokkal folytatódik az emlékévé. A tárlaton a mester kései, absztrakt, „fekete korszakának” művei és a *Művészeti anatómia* eredeti rajzai is láthatók, így panaszra nem lehet okunk. A folytatásban szentendrei és budapesti helyszíneken zajlik a tisztelgés az életmű előtt.

Szabó Réka,
Kéz és drapéria,
2024
Fotó:
Nyíri Julianna
© A művész
archívumából

